

MARCEL MOJZEŠ*

Kajúce slohy Oktoicha – vybrané slohy z utorka 2. hlasu

MOJZEŠ, M. Penitential sticheras of Octoechos – selected sticheras from the Tuesday of 2nd tone. *Slavica Slovaca*, 58, 2023, No 2, pp. 301-307 (Bratislava).

The author deals with selected penitential sticheras from the Tuesday of 2nd tone of Octoechos with the help of their liturgical-theological analysis and from the point of view of spiritual theology. Part of the attitude of repentance is awareness of one's own situation. Soul is insensible by itself to calls to conversion; conversion is a gift of God, which is expressed by the repeated request „convert me“. The attitude of repentance is, like martyrdom, a way of witnessing faithfulness to Christ in the midst of the onslaught of sinful passions. Sinful passions are often compared to an immense storm causing confusion and turmoil in the human soul, whereas several penitential sticheras express a person's desire to be saved by Jesus Christ. Octoechos can rightly be called a *school of piety* and the richness of the prayer tradition of the Christian East is still relevant even for today's people.

Octoechos, *Katanyxis*, Sinful passions, Martyrs, Spiritual life.

Úvod

V tomto článku nadväzujem na podobné štúdie, ktoré som realizoval už dávnejšie. Zaoberal som sa v nich hlavne kajúcimi slohmi Oktoicha¹ 1. hlasu² a čiastočne aj 2. hlasu³ a poukázal som na skutočnosť, že v každom z ôsmich hlasov Oktoicha vždy po nedeli, kedy sa v liturgii slávi vzkriesenie Ježiša Krista, nastupujú v pondelok aj v utorok okrem iných práve kajúce slohy – gr. *katanyktika*, csl. *umiliteľni*. Pozvanie k pokániu je prvou výzvou Ježiša Krista: „Naplnil sa čas a priblížilo sa Božie kráľovstvo. Kajajte sa a verte evanjeliu.“ (Mk 1,15)

Grécke slovo *katányxis*, podobne ako cirkevnoslovanské *umilénije* znamená postoj srdca, ktorý vyjadruje skrušenosť, túžbu po obrátení, kajúcnosť, ale aj pokoru.⁴ Niektoré slovníky prekladajú *umilénije* aj ako dojatie.⁵ Podľa sv. Bazila Veľkého „*katányxis* je Boží dar.“⁶ Ako podotýka doc. Štefan Šak z PBF PU v Prešove, riaditeľ Inštitútu gréckeho jazyka, ide o stav duše vyjadrený slovami modlitby.⁷

Tematické zameranie jednotlivých slôh Oktoicha v pondelky a utorok každého hlasu vyzerá nasledovne:

* Doc. ThDr. Marcel Mojzeš, PhD., Gréckokatolícka teologická fakulta Prešovskej univerzity, Ulica biskupa Gojdiča 2, 080 01 Prešov, marcel.mojzes@unipo.sk

¹ Oktoich (z gréckeho *oktoechos* – „osmohlasník“) je liturgická kniha byzantskej tradície obsahujúca menlivé časti liturgie hodín zoradené podľa ôsmich hlasov. Jeden hlas trvá celý týždeň, začína večernou v sobotu večer.

² Mojzeš, M.: Úvod do teológie a spirituality Oktoicha. In: Zborník teologických štúdií. No 1. Prešov: PRO COMMUNIO, o. z., 2005. s. 69-85; Mojzeš, M.: Spiritualita kresťanského Východu. Vybrané kapitoly. Prešov: GTF PU, 2011, s. 66-76; Mojzeš, M.: Introduzione alla teologia e spiritualita dei Katanyktika dell'oktoichos. In: Inquiries into eastern christian worship: selected papers of the second international congress of the Society of oriental liturgy, Rome, 17-21 September 2008. Leuven: Peeters, 2012, s. [433]-442.

³ Mojzeš, M.: Kajúce slohy Oktoicha – vybrané slohy z pondelka 2. hlasu. In: Theologos [v tlači].

⁴ Porov. Dačenko, G.: Polnyj cerkovno-slavjanskij slovar. Moskva: Izdatel'skij otdel Moskovskogo patriarchata, 1993, s. 755.

⁵ Porov. Krátky slovník jazyka cirkevno-slovanského so slovenským prekladom. Prešov, 1993, s. 197-198.

⁶ Citované podľa Lampe, G. W. H.: A Patristic Greek Lexicon, Oxford 1961, s. 713.

⁷ Podľa telefonickej komunikácie s autorom tejto štúdie.

	pondelok	utorok
večiereň: <i>Pane, ja volám</i>	kajúce, anjelom	kajúce, Jánovi Krstiteľovi
veršové slohy	kajúce	kajúce
utiereň: sedalný	kajúce	kajúce
kánon	kajúci, anjelom	kajúci, Jánovi Krstiteľovi
veršové slohy	kajúce	kajúce

V tomto článku sa budeme zaoberať vybranými kajúcimi slohami z utorka 2. hlasu s pomocou ich liturgicko-teologickej analýzy a z pohľadu spirituálnej teológie. Budeme používať náš vlastný pracovný preklad týchto slôh. Slová z gréckeho a cirkevnoslovanského jazyka uvádzame v prepise do latinky. Zameriame sa na slohy na večierni na *Pane, ja volám* v pondelok večer, sedalný na utierni v utorok ráno a na vybrané tropáre z kajúceho kánona v utorok ráno.

Slohy na večierni na *Pane, ja volám* v pondelok večer⁸

Prvá sloha poukazuje na Božiu jedinečnosť. Začína slovami: „Jediný bezhriešny, Kriste, jediný bez zloby, jediný prameň dobroty...“ Apoštol Ján vo svojom prvom liste konštatuje, že všetci sme hriešni: „Ak hovoríme, že nemáme hriech, klameme sami seba a nie je v nás pravda... Ak hovoríme, že sme nezhrešili, jeho robíme luhárom a nie je v nás jeho slovo.“ (1 Jn 1, 8.10).

Trojnásobné zdôraznenie Božej jedinečnosti, ktorá sa prejavuje v jeho bezhriešnosti, v tom že je bez zloby (csl. *nezlóbivyy*) a zároveň jediným prameňom dobroty, je pre hriešnika, ktorý sa túto slohu modlí, prameňom nádeje. Hriešnik ďalej prosí o to, aby na ňom spočinul Boží milosrdný pohľad:⁹ „...pozri na môj smútok,¹⁰ očisť všetky jazvy mojich rán¹¹ a tvojím milosrdenstvom zachráň tvojho služobníka...“ Vidíme tu, podobne ako trojnásobné zdôraznenie Božej jedinečnosti, ktorým sloha začína, trojnásobnú prosbu o prejavenie Božej činnosti: pozri, očisť a zachráň. Druhá prosba hovorí o očisťovaní rán Lekár po grécky je *iatros*. Z toho sú odvodené napríklad aj výrazy *psychiater* (lekár duše), *pediater* (detský lekár). Keď sa ale povie „jatriť rany“, má to v slovenskom jazyku často negatívnu konotáciu. Kto by si chcel dať jatriť, čiže otvárať rany? No v starých dobách bolo bežnou praxou lekára a súčasťou jeho terapie, že aby mohol liečiť rany potreboval ich otvoriť a hlavne očistiť. Preto prosba „očisť rany“ má vlastne význam „vylieč rany“.

Táto sloha teba v sebe obsahuje starobylú štruktúru modlitby: anamnetická časť – konštatovanie Božej jedinečnosti vo vzťahu k hriešnikovi vyjadrené v indikatíve (taký Boh je) a potom epikletická časť – prosba o prejavenie Božej činnosti vo vzťahu k hriešnikovi, vyjadrené troma imperatívmi.

Sloha končí slovami: „aby keď som ďaleko odohnal mraky lenivosti,¹² som oslavoval teba, môjho predobrého Spasiteľa.“ Týmto želaním v optatívnej slohe vyjadruje dôvod prosby v epikletickej časti: Hriešnik prosí o prejavenie Božej činnosti, aby v jeho milosrdnom pohľade s očistenými (preliečenými) ranami ho mohol oslavovať ako svojho Spasiteľa.

⁸ Porov. Oktoich sírič Osmohlásnik. Hlásy 1. – 4. Moskva: Izdatel'stvo Moskovskoj Patriarchii, 1996, s. 243-244; Parakletike etoi Oktoechos he Megale. Atény: Apostolike Diakonia, 1994, s. 175.

⁹ Ohľadom dôležitosti tohto Božieho milosrdného pohľadu v spirituálnej i liturgickej teológii porov. Mojzeš, M.: Zamerať pozornosť na Boha znamená objaviť jeho milosrdný pohľad. In Mojzeš, M.: Podŕte, pokloňme sa a padnime pred Kristom. Úvod do liturgickej teológie. Prešov: GTF PU, 2013, s. 46-51.

¹⁰ Csl. *skorb*, gr. *thlipsis*, čo znamená aj stiesnenosť, úzkosť, útrapa, sklúčenosť.

¹¹ Gr. *traumata*.

¹² Grécke slovo *athymia* (do csl. prekladané slovami *linosť*, ale aj *unýnije*) znamená malomyselnosť, sklúčenosť, rozpaky, ľahostajnosť. *Athymo* znamená byť bez odvahy, s úzkosťou na niečo myslieť, klesať na mysl. Je to opak toho, čo znamená slovo *thymos* – dych, duch, život, duša, sila, srdce, myseľ, odvaha, túžba, vôľa, chuť. Byť v hlbokjej *athymii* znamená byť akoby bez dychu, bez ducha, bez života, bez sily, bez srdca, bez odvahy, bez túžby, bez vôle a bez chuti pracovať na svojej spáse. Porov. Prach, V: Řecko-český slovník, Praha: Scriptum, 1993, s. 19, 261.

Druhá sloha pozýva dušu ešte viac si uvedomiť situáciu vlastnej hriešnosti: „Pozri, ó, moja pokorná duša! Pozri na tvoje skutky, aké sú všetky úplne poškvrnené, pozri na tvoju nahotu!¹³...“ A končí sa výzvou k činnosti človeka vyjadrenej štyrmi slovesami: „Vzpriam sa, vstať, ponáhľaj sa, volaj: Zhrešil som, Spasiteľu, daruj mi odpustenie a zachráň ma.“. Tieto štyri imperatívy pozývajúce človeka z činnosti, sú podobné ako v tropári *Se Ženich hrjadet*, kde je duša tiež vyzyvaná k duchovnému prebudeniu.¹⁴

Tretia sloha ešte intenzívnejšie do hĺbky opisuje situáciu hriešneho človeka, a to priam na psychologickú úroveň: „Kruto som poškvrnil telo, skazil som dušu i srdce poškvrnenými myšlienkami:¹⁵ všetky moje zmysly som zranil, oči poškvrnil, uši zakalil slovami, jazyk poškvrnil...“

Východní otcovia často hovoria o tom, a je to obsiahnuté aj v liturgických textoch, že existujú dvojice zmyslov: máme oči tela a oči srdca, telesné uši a uši srdca a pod. V duchovnom živote je preto dôležitý proces očisťovania zmyslov, keďže sú to práve tie vonkajšie, telesné zmysly, ktoré sú hriechom poškvrnené a cez ktoré môže hriešne vnuknutie preniknúť do vnútra človeka.

Sloha sa preto končí prosbou: „Preto padám pred tebou a volám: Vládca, Kriste, zhrešil som pred tebou, zhrešil som, odpusť mi a zachráň ma.“

Sedalny na utierni v utorok ráno¹⁶

Druhý zo sedalnov po prvej antifóne katizmy hovorí o spytovaní svedomia: „Spytujem si moje odsúdenia hodné svedomie, bojím sa tvojho bázeň vzbudzujúceho súdu, Pane, pretože zo skutkov nie som spasený; no ako ten, ktorý má bohatstvo milosrdenstva, zľutuj sa nado mnou, Kriste, Bože a spas ma.“

Sedalen jasne vystihuje pravdu, o ktorej hovorí už svätý apoštol Pavol: „vieme, že človek nie je ospravedlnený zo skutkov podľa zákona, ale iba skrze vieru v Ježiša Krista. Aj my sme uverili v Krista Ježiša, aby sme boli ospravedlnení z viery v Krista, a nie zo skutkov podľa zákona, lebo zo skutkov podľa zákona nebude ospravedlnený nijaký človek.“ (Gal 2, 16). Alebo na inom mieste: „spasení ste milosťou skrze vieru; a to nie je z vás, je to Boží dar.“ (Ef 2, 8). Preto sedalen končí prosbou k tomu, ktorý má bohatstvo milosrdenstva: „zľutuj sa nado mnou, Kriste, Bože a spas ma.“

Veľmi zaujímavým je sedalen po tretej antifóne katizmy, ktorý je už síce adresovaný svätému Jánovi Krstiteľovi, no stále v ňom zaznieva téma pokánia a kajúcnosti, a to v súvislosti s krstom: „Štedrý prameň milosrdenstva si ponoril do vôd Jordánu, Ján. Odtiaľ ťa úpenlivo prosím: mňa, ktorého každý deň kruto potápajú mnohé vášne vo víre života, prived' tvojimi dobre prijatými modlitbami do prístavu života.“

Všimnime si, že v sedalne je dva razy uvedené slovo „život“. V prvom prípade grécky originál používa slovo *bios* – vo výraze „vo víre života“ a v druhom prípade slovo *zoé*. V Novom zákone gréčtina má pre náš výraz „život“ dva termíny: *zoé* a *bios*. Kým *zoé* je výraz pre životnú silu, princíp života, pre to, čo oživuje, znamená *bios* priebeh života a súhrn jeho potrieb. V Novom zákone sa výraz *zoé* vyskytuje viac než 100 krát, kým *bios* len 10 krát, a to vždy vo význame „priebeh života“. Starozákonný ideál dobrého života sa v Novom zákone eschatologicky

¹³ Uvedomenie si vlastnej nahoty je jedným z dôsledkov hriechu Adama a Evy. Porov. Gn 3, 1. Často sa toto uvedomenie si nahoty vysvetľuje v hlbšom zmysle ako chýbanie Božej milosti.

¹⁴ Porov. Mojzeš, M.: Hľa, Ženich prichádza. Úvod do teológie, liturgie a spirituality prvých troch dní Veľkého týždňa. Prešov: GTF PU, 2019, s. 31 a nasl.

¹⁵ Gr. *logismoí*. Viac o *logismoí* z pohľadu východných otcov možno nájsť v Mojzeš, M.: Spiritualita kresťanského Východu. Vybrané kapitoly. Druhé doplnené vydanie. Záborské: Salus animarum, s.r.o, 2018, s. 47-52.

¹⁶ Porov. Oktoich sírič Osmohlásnik. Hlásy I. – 4., c. d., s. 251-252; Parakletike etoi Oktoechos he Megale, c. d., s. 177-178.

naplňa ako večný život (*zoé*). Život (*zoé*) vo svojej podstate je životom Boha, večne živého (Rim 5,21; Zjv 4,9), ktorý má život sám v sebe. Tento život sa zjavuje v Ježišovi Kristovi: „V ňom bol život a život bol svetlom ľudí.“ (Jn 1,4).¹⁷

Situácia človeka, ktorý túži robiť pokánie, je v sedalne vyjadrená slovami: „každý deň ma kruto potápajú mnohé vášne vo víre života“. Zároveň sedalen končí prosbou k svätému Jánovi Krstiteľovi: „prived' ma tvojimi dobre prijatými modlitbami do prístavu života.“ Prístav je vyjadrením miesta, kde sa človek cíti bezpečne, bez toho, aby ho vášne potápali.

Ešte zaujímavejší je začiatok sedalnu, kde sa spomína, ako sme už naznačili, téma krstu: „Štedrý prameň milosrdenstva si ponoril do vôd Jordánu, Ján.“ Tým štedrým prameňom milosrdenstva nie je nik iný ako sám Ježiš Kristus, ktorého Ján pokrstil v Jordáne.¹⁸ Veľmi zaujímavo znie pokračovanie sedalnu: „odtiaľ ťa úpenlivo prosím...“. Človek, ktorý sa modlí tento sedalen, sa priam fyzicky ponára spolu s Kristom do vôd Jordánu, odkiaľ volá na Jána Krstiteľa: „mňa, ktorého každý deň kruto potápajú mnohé vášne vo víre života, prived' tvojimi dobre prijatými modlitbami do prístavu života.“ Môžeme povedať, že v tomto sedalne sa priam prelína starobylá sýrska tradícia, ktorá krst každého človeka spája s krstom Krista v Jordáne a byzantská tradícia v línii s učením apoštola Pavla (Rim 6, 3 – 11), ktorý krst pripodobňuje k zjednoteniu s Kristovou smrťou a zmŕtvychvstaním. V tajomstve krstu sa hlbokým spôsobom spája jeden aspekt krstu s druhým. Sedalen hovorí, že sú to práve hriešne vášne, ktoré „kruto potápajú“. No ako hovorí svätý Dorotej z Gazy († 620), „niektorí z tých, ktorí milujú Boha... svätým krstom presekli účinky vášní.“¹⁹

Je to práve tajomstvo svätého krstu, v ktorom sa kresťan naplno zjednocuje s Kristom a ktoré je schopné „preseknúť“ účinky vášní“, a teda zabrániť tomu, aby človeka potopili „vo víre života“. Preto môže človek priam z vôd Jordánu, „odtiaľ“, kde je už, no možno ešte nie úplne je zjednotený s Kristom, prosiť svätého Jána Krstiteľa: „prived' ma tvojimi dobre prijatými modlitbami do prístavu života.“

Vybrané tropáre z kajúceho kánona v utorok ráno²⁰

Zaujímavou skutočnosťou tohto kajúceho kánona, podobne ako kajúceho kánona 2. hlasu v pondelok ráno²¹ je štruktúra jeho jednotlivých piesní: irmos

1. kajúci tropár
2. kajúci tropár
1. tropár mučeníkom
2. tropár mučeníkom

Sláva i teraz: bohorodičnik.

Každá pieseň teda obsahuje dva tropáre mučeníkom, v ktorých je opísaná ich vernosť Kristovi, a to aj uprostred rôznych mučení. Tým, že sú tieto tropáre mučeníkom súčasťou kajúceho kánona, je vyjadrené, že istým spôsobom aj pokánie, ako Boží dar, je podobne ako mučeníctvo cestou svedectva vernosti Kristovi, resp. svedectvom o Kristovej pomoci uprostred vetra a vln hriechu. Ako hovorí tropár 6. piesne kánona 2. hlasu ešte v pondelok ráno: „Zrážaného vetrami hada a potápajúceho sa vo vlnách hriechu, zachráň ma, ako Petra, Pane milujúci človeka.“²²

¹⁷ Šrobár, Š.: Život z pohľadu Biblie. In: Teologické texty 2/2015. Dostupné na internete: <https://www.teologicketexty.cz/casopis/2015-2/Zivot-z-pohladu-Biblie.html>

¹⁸ Mk 1, 9.

¹⁹ Filokalia. II. diel, druhá časť. Ružomberok: Verbum, 2020, s. 476, bod 5.

²⁰ Porov. Oktoich sirič Osmohlásnik. Hlásky 1. – 4., c. d. s. 253-261; Parakletike etoi Oktoechos he Megale, c. d., s. 178-187.

²¹ Porov. Oktoich sirič Osmohlásnik. Hlásky 1. – 4., c. d., s. 233-241.

²² Porov. Oktoich sirič Osmohlásnik. Hlásky 1. – 4., c. d., s. 237.

Prvý tropár prvej piesne kánona vyzýva k prejaveniu pokánia a kajúcnosti slzami: „Horko plačme nad sebou, bratia pred odchodom²³, aby sme dobrými slzami utiekli od slz múk, ktoré nemajú nič užitočné.“

Druhý tropár hovorí o nesplnených sľuboch konať pokánie: „Tisíc ráz som, Kriste, sľúbil, že budem robiť pokánie (gr. *metanoein*) a mám bezcitnú (csl. *nečúvstvennu*) dušu, padám do prehrešení, zľutuj sa, Spasiteľu, nad mojou neschopnosťou.“

Prvý tropár 3. piesne hovorí o „bdelosti pokánia“: „Lenivým driemaním som zaťažil dušu, zdvihni (ju), Kriste, k bdelosti pokánia, aby som plnil tvoje prikázania.“

Prvý tropár mučeníkom tej istej piesne sa pohráva s podobnosťou slova pre Kristovo utrpenie (csl. *strast'*) a vášeň (csl. *strast'*): „Vy, ktorí ste dobre napodobňovali Kristovo utrpenie (csl. *strasti*),... mučeníci Kristovi, uzdravte kruté vášne (csl. *strasti*) mojej duše.“ Tým je naznačená aj cesta liečenia vášní: skrze jednotu s Kristom, ktorá sa môže prejaviť aj vo forme zjednotenia sa s Kristovým utrpením, ako to bolo práve v životoch mučeníkov.

V prvom tropári šiestej piesne je situácia hriešneho človeka vyjadrená týmto spôsobom: „Volám k tebe, Spasiteľ, Synu Boží, ako vtedy kanaánska žena, zľutuj sa a zmiluj sa nado mnou, lebo mám dušu kruto trpiacu a sama nechce prísť k vnímaniu.“ Je to parafráza biblického textu z Matúšovho evanjelia, v ktorom prichádza k Ježišovi kanaánska žena a volá: „Zmiluj sa nado mnou, Pane, syn Dávidov! Dcéru mi hrozne trápi zlý duch.“ (Mt 15, 22).

Už svätý pápež Ján Pavol II. vo svojom apoštolskom liste *Oriente Lumen* (OL) poukázal na hlboké spojoivo liturgickej hymnografie s biblickým textom: „Bohatá liturgická hymnografia, na ktorú sú právom hrdé všetky cirkvi kresťanského Východu, nie je ničím iným, ako pochopeným, asimilovaným a vyspievaným pokračovaním čítaného Slova: tieto hymny sú poväčšine jemnými parafrázami biblického textu, prefiltrovanými a zosobnenými cez skúsenosť jednotlivca i spoločenstva.“ (OL 10)

V evanjeliu žena prosí Ježiša o zmilovanie kvôli svojej dcére, ktorú „hrozne trápi zlý duch.“ V tropári prosí človek Ježiša o zmilovanie kvôli svojej kruto trpiacej duši, ktorá sama nechce prísť k vnímaniu (csl. *čúvstvo*). Iste sa tu myslí na vnímanie duchovných skutočností.

V druhom tropári tej istej piesne je situácia hriešneho človeka prirovnaná k búrke na mori: „Do zmätku ma uvádza (csl. *smuščájet*, gr. *tarássei*) búrka nesmiernych vášní; tak, ako si vtedy prikázal moru a zachránil si tvojich svätých učeníkov, aj mňa, Ježišu, vyťahni a zachráň, Kriste.“

Sloveso *tarassein* znamená uviesť zo zmätku, spôsobiť zmätok, uvádzať do pochybnosti, znepokojovať, desiť.²⁴

Opäť máme pred sebou „jemnú parafrázu biblického textu“ – utíšenie búrky na mori (Mt 8, 24 – 27). Búrka je obrazom, ktorý použitý v tropári použitý pre „búrku nesmiernych vášní“, ktoré uvádzajú človeka do zmätku, znepokojujú ho, ba priam desia, ako vysoké vlny a vietor pri búrke na mori. Vychádzajúc z biblického textu tropár formuluje prosbu: „tak, ako si vtedy prikázal moru a zachránil si tvojich svätých učeníkov, aj mňa, Ježišu, vyťahni a zachráň, Kriste.“

Všimnime si pritom, že začiatok aj koniec tropára je formulovaný v jednotnom čísle: „Do zmätku ma uvádza búrka nesmiernych vášní... aj mňa, Ježišu, vyťahni a zachráň, Kriste.“ Postoj kajúcnosti vyjadrený aj v tomto tropári totiž vždy prechádza cez osobnú rovinu človeka.

Jednotné číslo nachádzame napríklad aj v ôsmej piesni, kde v prvom tropári zaznieva téma Vtelenia Boha a zbožštenia človeka: „Aby si nás zbožštil, prijal si telo...“ Záver je prosbou vyjadrenou v jednotnom čísle: „...svojou dobrotou ma obráť (csl. *obratí*, gr. *epistrepson*), Kriste, spása všetkých.“

²³ Myslí sa pred smrťou.

²⁴ Porov. Prach, V: Řecko-český slovník, c. d., s. 514.

V tejto prosbe je vyjadrená viera Cirkvi, že obrátenie je Boží dar. Ako sme uviedli v úvode tejto štúdie, samotné grécke slovo *katányxis*, podobne ako cirkevnoslovanské *umilénije* znamená aj túžbu po obrátení. Táto túžba človeka po obrátení, vo vedomí vlastnej neschopnosti, sa transformuje do prosby ku Kristovi, aby to obrátenie zrealizoval on, konkrétne na základe svojej dobroty: „svojou dobrotou ma obráť“.

Podobná prosba zaznieva v nasledujúcom tropári: „Ty, Slovo, dobrý pastier, obráť a zachráň moju biednu dušu, ktorá zablúdila na horách previnenia...“

Prosbu o obrátenie nachádzame aj v 1. tropári deviatej piesne, ktorá začína slovami o Božom súde: „Ó, aký bázeň vzbudzujúci je tvoj súd, na ktorom Kriste, čakám, že budem súdený a nevnímam²⁵ z neho bázeň a žijem všetky roky v nedbalosti!²⁶ Obráť ma... tak, ako si obrátil hriešneho Manassesu.“

Záver

Analyzované kajúce slohy Oktoicha pozývajú modliaceho sa človeka otvoriť svoje srdce pre postoj kajúcnosti, ktorý spočíva v skrúsenosti, túžbe po obrátení a pokore. V tejto *škole zbožnosti*²⁷ sa môžeme učiť viaceré zásady duchovného života. Uvedieme z nich sedem najdôležitejších:

1. Súčasťou postoja kajúcnosti je uvedenie si vlastnej situácie. Ako hovorí apoštol Jakub: „Precíťte svoju úbohosť, žiaľte a plačte.“ (Jak 4, 9a). Situácia človeka je vyjadrená vo viacerých kajúcich slohách, napr.: „Kruto som poškvrnil telo, skazil som dušu i srdce poškvrnenými myšlienkami, všetky moje zmysly som zranil...“

2. Na viacerých miestach sa spomína, že duša je sama od seba nevnímavá na výzvy k obráteniu, bezcitná (csl. *nečúvstvenna*).

3. Obrátenie je Božím darom, čo je vyjadrené opakovanou prosbou „obráť ma.“

4. Súčasťou kajúceho kánona sú aj tropáre mučeníkom, čím je vyjadrené, že postoj kajúcnosti je podobne ako mučeníctvo cestou svedectva vernosti Kristovi uprostred náporu hriešnych vášní.

5. Hriešne vášne sú často prirovnávané k nesmiernej búrke, ktorá uvádza dušu človeka do zmätku a nepokoja a kruto ho potápa vo víre života.

6. Viaceré kajúce slohy vyjadrujú túžbu človeka byť zachránený Ježišom Kristom.

7. Spôsob tejto záchrany človeka spočíva v zjednotení sa s Kristom vo svätom tajomstve krstu, ako naznačuje jeden z kajúcich sedalnov.

Vidíme teda, že kajúce slohy Oktoicha sú naozaj *školou zbožnosti* a ich liturgicko-teologická analýza nás pozýva ďalej objavovať bohatstvo modlitebnej tradície kresťanského Východu, ktorá je stále aktuálna aj pre dnešného človeka.

²⁵ Csl. *ne čúvstvuju*, gr. *uk aisthánomai*. Grécke sloveso *aisthánomai* znamená cítiť, vnímať, pozorovať, rozumieť, poznať, tušiť. Porov. Prach, V: Řecko-český slovník, c. d., s. 22.

²⁶ Csl. *línost'*, gr. *améleia*, čo znamená bezstarostnosť, nedbalosť, nedostatok pozornosti. Porov. Prach, V: Řecko-český slovník, c. d., s. 34.

²⁷ Významný ruský liturgista A. A. Dmitrijevskej (1856–1929) nazval Pöstnu triódu *školou zbožnosti*. Porov. Mojzeš, M.: Hľa, Ženich prichádza. Úvod do teológie, liturgie a spirituality prvých troch dní Veľkého týždňa, c. d., s. 9, pozn. 13 a 14. Tento pojem však môžeme právom rozšíriť aj na Oktoich.

Penitential sticheras of Octoechos - selected sticheras from the Tuesday of 2nd tone

Marcel Mojzeš

In each of the eight tones of the Oktoich, always after Sunday, when the resurrection of Jesus Christ is celebrated in the liturgy, on Mondays and Tuesdays, among others, there are precisely penitential sticheras. The Greek word *katányxis*, like the Church Slavonic *umilenije*, means an attitude of the heart that expresses contrition, a desire for conversion, repentance, but also humility. With the help of liturgical-theological analysis and the perspective of spiritual theology, we found several important principles of spiritual life in selected penitential sticheras from the Tuesday of 2nd voice. Part of the attitude of repentance is awareness of one's own situation. As the apostle James says: „Be afflicted, and mourn, and weep.“ (James 4, 9a). It is mentioned in several places in liturgical texts that the soul is by itself insensitive to calls for conversion, unfeeling (in Church Slavonic *nečústvenna*). Conversion is a gift of God, which is expressed by the repeated request „convert me.“ Part of the penitential canon are also troparia to martyrs, which expresses that the attitude of repentance is similar to martyrdom on the way of witnessing faithfulness to Christ in the midst of the onslaught of sinful passions. Sinful passions are often compared to an immense storm that throws the soul of man into confusion and turmoil and cruelly plunges him into the whirlwind of life. Several penitential sticheras express a man's desire to be saved by Jesus Christ. The way of this salvation of man consists in uniting himself with Christ in the holy mystery of baptism, as indicated by one of the penitential liturgical texts.

